

країнах (С. Калашнікова, Л. Лук'янова, М. Ноулз, Л. Сігасва, Л. Хомич та ін.); б) інноваційних моделей підвищення кваліфікації (Н. Білик, Л. Даниленко, Н. Клокар, Г. Назаренко, В. Олійник, О. Радкевич та ін.); 7) професійно-особистісного становлення педагога (О. Вержицька, І. Зайченко, А. Каленський, Є. Барбіна, А. Бекірова, Х. Гафуров, А. Гриценко, Н. Гузій, І. Зязюн, О. Лук, Н. Островерхова, В. Паламарчук, С. Сисоєва та ін.); розроблення сучасних технологій професійного розвитку особистості (В. Биков, В. Мадзігон, В. Бочарнікова, М. Лещенко, С. Різниченко, О. Романовський, Л. Романишина, R. Varro, C. Beeby, B. Bloom, S. Dawkins, U. Drews, D. Heght, A. Lewis, T. Murrey, A. Astin, M. Bandler, M. Branson, B. Little, C. Cannon, T. Danitz, та ін.).

Натомість, результати аналізу наявних наукових праць переконують: обґрунтування теоретичних і методичних засад розвитку професійної компетентності педагогічних працівників, зокрема викладачів фахових коледжів ще чекає свого самостійного дослідження.

Для розв'язання проблеми цілеспрямованого розвитку професійної компетентності викладачів фахових коледжів слід, насамперед, розробити понятійну систему дослідження, визначити основні дефініції («професійний розвиток» «професійна компетентність», «професійна компетентність педагогічного працівника», «професійна компетентність викладача фахового коледжу» тощо); розробити концепцію, визначити методологічні підходи, чинники, принципи розвитку досліджуваного феномена; вивчити особливості, встановити напрями цілеспрямованого розвитку професіоналізму педагогічних працівників; науково обґрунтувати принципи, організаційно-педагогічні умови та моделі системного розвитку педагогічної діяльності викладачів; визначити і обґрунтувати методи, форми, засоби й технології системного розвитку викладачів в особливих умовах діяльності; розробити діагностичні методики оцінювання рівнів компетентісного розвитку особистості викладача коледжу.

Відомий вчений-методолог С. Гончаренко справедливо наголошував на тому, що системний підхід як напрям наукового пізнання виходить з того, що об'єкт дослідження має вивчатися як система. Відтак, основна концептуальна ідея дослідження ґрунтується на припущенні, що задля цілеспрямованого розвитку професійної компетентності викладачів варто розробити педагогічну систему, яка структурно і функціонально поєднує цілі, зміст, методи, форми, засоби, технології тощо за визначеними напрямками зростання професіоналізму цих працівників, і запровадження якої в освітній процес фахового коледжу в умовах воєнного і повоєнного часу позитивно впливатиме на ефективність професійної підготовки фахових молодших бакалаврів. Обґрунтована нами модель системи розвитку професійної компетентності викладачів фахових коледжів презентує сукупність взаємопов'язаних компонентів, об'єднаних у такі блоки: *методологічно-цільовий* – включає мету, завдання, методологічні підходи, принципи (загальнопедагогічні та специфічні) розвитку досліджуваного феномена; *суб'єктний* блок – розроблена система поєднує зусилля педагогічних працівників фахових коледжів (викладачів, майстрів виробничого навчання, методистів, керівників тощо), студентів, роботодавців, інших стрейкхолдерів для досягнення цілей компетентісно орієнтованої освіти; *змістовий* блок презентує зміст розвитку професійної компетентності викладачів у системі підвищення кваліфікації в закладах післядипломної освіти, у методичній роботі коледжу, у самоосвіті, при підготовці до занять та заходів виховної роботи, при проведенні науково-педагогічних досліджень тощо; *технологічний* – показує, якими методами, формами, засобами, технологіями досягаються цілі розвитку досліджуваної інтегративної властивості викладача; *діагностувально-результативний* (містить: критерії, показники, рівні розвитку професійної компетентності викладачів коледжів; результат як зрушення у рівнях розвитку досліджуваного феномена).

Перспективи подальших наукових розвідок пов'язуємо з розробкою докладної методики системного розвитку професійної компетентності педагогічних працівників закладів фахової передвищої освіти.

МАСЛІЧ СВІТЛАНА

Білоцерківський інститут неперервної професійної освіти (м. Біла Церква)

ПРИНЦИПИ РОЗРОБЛЕННЯ СТАНДАРТІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Сучасне суспільство потребує компетентних фахівців для розвитку економіки. Важливе значення для ринку праці відіграє якісна підготовка кваліфікованих робітничих кадрів. Як наслідок, перед системою професійної (професійно-технічної) освіти (П(ПТ)О) постає низка завдань, пов'язаних із швидким реагуванням на потреби роботодавців, ринку праці й економіки в цілому. Неабияку роль у цьому процесі відіграє відповідність стандартів П(ПТ)О реалізації державної політики щодо підготовки конкурентоспроможного людського капіталу.

Зазначимо, що документом, у якому визначено вимоги до змісту П(ПТ)О, перелік компетентностей та результатів навчання, професійні та освітні кваліфікації, загальний обсяг навчального навантаження здобувачів освіти та ін., є стандарт П(ПТ)О [1]. Стандарти, за якими відбувається підготовка майбутніх кваліфікованих робітничих кадрів, розробляються на основі компетентісного підходу, під яким будемо розуміти «комплексний підхід побудови змісту навчання з конкретної професії, зорієнтований на набуття необхідних знань, умінь і навичок для праці» [2].

Здійснивши аналіз нормативно-правової бази з розроблення стандартів П(ПТ)О, зокрема Закону України «Про освіту», Закону України «Про професійну (професійно-технічну) освіту», методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів П(ПТ)О за компетентнісним підходом, ми виокремили основні критерії, на яких базуються принципи розроблення стандартів:

1. Структурування змісту стандарту відбувається на компетентнісному підході, що передбачає формування у здобувачів освіти ключових, загальних та професійних компетентностей.

2. Перелік та зміст професійних компетентностей визначається відповідно до професійних стандартів.

3. Ключові компетентності повинні відповідати змісту майбутньої професійної діяльності, їх формування та розвиток мають відбуватися впродовж усієї освітньої траєкторії здобувача освіти.

4. Складовою стандарту П(ПТ)О є результати навчання, що визначаються за кожною кваліфікацією.

Зауважимо, що результати навчання здобувачів освіти пов'язані з рівнем сформованості відповідних компетентностей. Тому визначення необхідних компетентностей у межах професії – один з пріоритетних напрямів розроблення стандартів П(ПТ)О. Для прикладу, порівняємо перелік ключових компетентностей для здобувачів освіти з професій «Агент з організації туризму», «Слюсар з ремонту колісних транспортних засобів» та «Монтажник радіоелектронної апаратури та приладів», стандарти яких були розроблені й затверджені у 2022-2023 рр. Спільними ключовими компетентностями для здобувачів освіти з зазначених професій є: комунікативна; математична; цифрова; особистісна, соціальна й навчальна; підприємницька; екологічна та енергоефективна. Разом з тим для здобувачів освіти з професій «Агент з організації туризму» та «Слюсар з ремонту колісних транспортних засобів» наступною необхідною компетентністю визначено громадянсько-правову, у той час, як для професії «Монтажник радіоелектронної апаратури та приладів» – громадянську компетентність. Зміст компетентностей (за категорією «повинен знати») представлено у таблиці 1.

Таблиця 1

Зміст громадянсько-правової (громадянської) компетентності для здобувачів освіти з професій «Агент з організації туризму», «Слюсар з ремонту колісних транспортних засобів» та «Монтажник радіоелектронної апаратури та приладів»

Професія	Зміст громадянсько-правової (громадянської) компетентності
Агент з організації туризму	Повинен знати: основні трудові права та обов'язки працівників; основні нормативно-правові акти у професійній сфері, що регламентують трудову діяльність; <i>соціальні гарантії та чинний соціальний захист на підприємстві згідно законодавства; способи вирішення трудових спорів</i> ; основи законодавства про захист прав споживачів
Слюсар з ремонту колісних транспортних засобів	Повинен знати: основні трудові права та обов'язки працівників; основні нормативно-правові акти у професійній сфері, що регламентують трудову діяльність; <i>положення, зміст, форми та строки укладання трудового договору (контракту), підстава його припинення; соціальні гарантії та чинний соціальний захист на підприємстві, зокрема види та порядок надання відпусток; порядок розгляду і способи вирішення індивідуальних та колективних трудових спорів</i> ; основи законодавства про захист прав споживачів
Монтажник радіоелектронної апаратури та приладів	Повинен знати: основні трудові права та обов'язки працівників; основні нормативно-правові акти у професійній сфері, що регламентують трудову діяльність; <i>положення, зміст, форми та строки укладання трудового договору (контракту); соціальні гарантії та чинний соціальний захист на підприємстві, зокрема види та порядок надання відпусток; порядок розгляду і способи вирішення індивідуальних та колективних трудових спорів</i>

Джерело: складено автором на основі [3; 4; 5].

Оскільки туризм – галузь, що охоплює соціокультурні аспекти, доречно, що у майбутніх агентів з організації туризму повинна бути сформована компетентність культурної обізнаності та самовираження, що підтверджується стандартом з даної професії. Зміст результатів навчання у стандартах П(ПТ)О охоплює їх перелік та опис необхідних знань та умінь. За результатами навчання присвоюються відповідні кваліфікації.

Стандарти є основою розроблення освітніх програм та навчальних планів, за якими відбувається підготовка майбутніх кваліфікованих кадрів. Важливим компонентом освітніх програм є додаткові компетентності, регіональний компонент, предмети за вибором здобувачів освіти, оскільки наближають рівень підготовки здобувачів освіти у ЗП(ПТ)О вимогам роботодавців, які у свою чергу повинні залучатися до розроблення стандартів.

Варто зазначити, що зміст та якість професійної освіти в умовах сьогодення набувають особливого значення, адже Україні потребує посилення економіки в умовах війни та повоєнної відбудови. А отже, міць держави залежить і від професійних навичок кожного працівника.

Література

1. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів професійної (професійно-технічної) освіти за компетентнісним підходом : наказ Міністерства освіти і науки від 17.02.2021 № 216. URL: <http://surl.li/mftqjh>.
2. Освітні стандарти, навчальні плани та програми. URL: <http://surl.li/dsril>.
3. Державний освітній стандарт. 4221.Н.79.00-2022. Професія – Агент з організації туризму. Код–4221. Вид. офіц. Київ, 2022. 18 с.
4. Державний освітній стандарт. 7231.G.45.20-2023. Професія – Слюсар з ремонту колісних транспортних засобів. Код–7231. Вид. офіц. Київ, 2023. 32 с.
5. Державний освітній стандарт. 7242.C.26.00-2023. Професія – Монтажник радіоелектронної апаратури та приладів. Код–7242. Вид. офіц. Київ, 2023. 29 с.

МОСЯ' ПРИНА

Інститут професійної освіти НАПН України (м. Київ)

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ КОЛЕДЖУ

В умовах воєнного стану неперервна модернізація вітчизняної економіки і промисловості на засадах широкого впровадження інформаційних, ядерних, мікротехнологій, нанотехнологій, біотехнологій, інжинірингу та ін. зумовлює необхідність реформування усіх галузей освіти, зокрема і фахової передвищої, за векторами суттєвого підвищення якості підготовки техніків, технологів, менеджерів, інших молодших спеціалістів. Природно, основним, головним чинником удосконалення освітнього процесу завжди визнавалася педагогічна діяльність викладача, його здатність сформувати мотивацію студентів до ґрунтовного опанування сучасними знаннями, розвинути необхідні професійні якості, виховати соціально активних, патріотично налаштованих громадян України.

Натомість аспекти неперервного професійного розвитку викладачів, підвищення їх кваліфікації не тільки під час обов'язкових курсів у закладах післядипломної освіти, а й в системі методичної роботи коледжу, самоосвітній діяльності нині є вкрай актуальною. Вказана проблема актуалізується й тим, що в педагогічних дослідженнях відсутня єдність думок учених щодо теоретичних аспектів розвитку професійної компетентності викладачів коледжів (педагогічні закономірності, принципи, організаційно-педагогічні умови, правила, вимоги та ін.) Відтак, мета нашого дослідження – визначити сутність, структуру, принципи та організаційно-педагогічні умови цілеспрямованого розвитку професійної компетентності цих педагогічних працівників.

За результатами аналізу сучасних наукових досліджень визначено, що учені (Л. Базиль, В. Бондар, Т. Герлянд, С. Гончаренко, А. Гуржій, Л. Єршова, С. Заскалета, І. Зязюн, А. Каленський, В. Кремень, В. Курок, Р. Курок, М. Пригодій, В. Луговий, Л. Лук'янова, С. Ніколаєнко, Н. Нічкало, В. Орлов, Л. Пуховська, В. Радкевич, О. Радкевич, С. Сисоєва, Ж. Таланова та ін.) демонструють єдність думок у тому, що компетентнісний підхід у професійній освіті спрямований на формування підготовленого до практичної діяльності фахівця, здатного вже з перших днів роботи за спеціальністю творчо виконувати поставлені завдання, постійно навчатися, неперервно професійно розвиватися. Натомість поки що понятійна система цієї теорії розроблена недостатньо – існує розмаїття підходів розуміння сутності поняття «професійна компетентність», його структури, принципів цілеспрямованого розвитку тощо.

На основі логічних правил визначення понять професійну компетентність викладача фахового коледжу визначаємо як *інтегративну властивість особистості, що виявляється в педагогічній діяльності, поведінці та вчинках фахівця і зумовлює його готовність і здатність кваліфіковано виконувати свої трудові функції за рахунок збалансованого поєднання комплексу методологічних, психолого-педагогічних, методичних, організаційних, предметно-галузевих (спеціальних), екологічних, правових та ін. знань, умінь навчально-методичної роботи, навичок виховання і розвитку особистості студентів, морально-етичних цінностей, необхідних професійних якостей (творче ставлення до освітньої діяльності; розумна любов до студентів; наполегливість і цілеспрямованість; відповідальність; витримка; самовладання; толерантність, доброта; педагогічна спостережливість і уважність; досконале володіння мовою і мисленням; натхнення та інтуїція; оптимізм; педагогічний такт; здоров'я і зовнішній вигляд та ін.) та зумовлює достатні рівні вихованості і навченості здобувачів фахової передвищої освіти.*

За результатами аналізу психологічної структури педагогічної діяльності виокремлено такі структурні компоненти цієї інтегративної властивості викладача: *мотиваційно-ціннісний* – передбачає сформованість мотивів, прагнень до інноваційної педагогічної діяльності, ціннісних орієнтацій викладача на оволодіння високими рівнями професіоналізму; *когнітивно-інформаційний* – включає комплекс теоретичних і технологічних (процедурних) знань (з педагогіки, психології, методики навчання, цифрових технологій, з наукової галузі, що викладається тощо); *поведінково-діяльнісний* – презентує комплекс умінь і навичок, що забезпечують якісну реалізацію викладачем своїх трудових функцій; *особистісно-рефлексивний* – включає регулю-